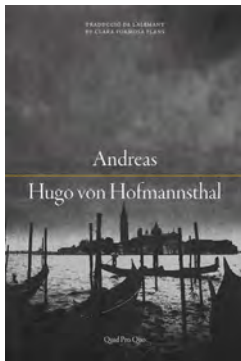

ELS CRÍTICS

literatura
JOSEP GRAS

A 'Andreas o els units' el jove protagonista emprèn un viatge que és, alhora, mirall interior i reflex del món de fora. Hugo von Hofmannsthal (Viena, 1874-1929) mostra en aquesta novel·la inacabada la imperceptible línia on aparença i realitat es confonen i remarca el valor de la individualitat enmig de la gran mascarada quotidiana.

De màscares, quimeres i altres afers mundans

Andreas
HUGO VON HOFMANNSTHAL

Quid Pro Quo
Pollença, 2021
150 pàgines

El Gran Teatre del Liceu obria la temporada d'enguany amb *Ariadne auf Naxos*, òpera composta per Richard Strauss (1864-1949) i basada en el text escrit el 1911 per Hugo von Hofmannsthal (1874-1929) i revisat posteriorment per a una nova versió de 1916. Aquesta va ser la tercera de les col·laboracions que hi va haver entre l'escriptor vienès d'origen jueu com a llibretista i el cèlebre compositor i director d'orquestra alemany, després d'*Elektra* (1909) i *Der Rosenkavalier* (1911).

L'obra tracta alguns dels temes que, amb una concepció estètica i artística diferent, són presents en els títols literaris més significatius de Hofmannsthal: la relació sovint tragicòmica entre la veritat i la falsedat que cohabitin dins dels afers mundans; la dificultat de “desemmascarar” l'aparença de les coses i l'artificialitat de les convencions socials, o els embulls que s'amaguen darrere el caràcter superficial amb què es manifesten sentiments com l'amor i l'amistat.

En el vessant narratiu, però, l'escriptor que pertany al moviment artístic, cultural i intel·lectual de l'anomenat fi-de-segle

vienès, al tombant entre el XIX i el XX, és valorat sobretot per *Carta de Philipp Lord Chandos a Francis Bacon* (1902; en versió catalana a Quaderns Crema, 2007, amb magnífics articles introductoris de Claudio Magris i Jordi Llovet). El text en què el noble confessa al seu amic que ha pres la decisió d'abandonar la literatura, davant la impossibilitat que el llenguatge —literari, poètic— pugui explicar la realitat objectiva en un temps constantment amenaçat per la pèrdua de valors i una creixent banalització de la cultura, arriba a l'actualitat amb una sorprenent vigència.

Un desassossec semblant al de l'aristòcrata humanista és el que experimenta el jove senyor von N. a *Andreas o els units* (publicat pòstumament el 1930; editat ara en català en format complet), en el decurs del viatge de revelació personal i del món exterior que emprèn sol per la Toscana i Venècia, quan és conscient de les limitacions que condicionen el seu creixement personal i que obstrueixen l'assumpció d'una consciència que li procuri el domini sobre els assumptes intricats d'un món enganyós.

Però el cert és que la travessia del protagonista no arriba a la fi, si més no a la ficció que tanca la primera part d'aquest llibre —“L'amiga meravellosa”, escrita entre 1912 i 1913—, perquè Hofmannsthal no va poder acabar d'escriure totalment la novel·la. Tot el que viurà més endavant l'Andreas, un cop ja instal·lat a Venècia, com l'aventura amorosa amb les dues dones, la coneixença de l'enigmàtic cavaller de Malta, l'amor que havia idealitzat en la figura de la Romana convertit ara en una quimera..., tot plegat forma part d'un projecte ambiciós del qual l'autor en traça les línies mestres al llarg dels capítols següents.

El lector hi descobreix, doncs, una *nouvelle* amb l'estil de narració convencional fins a l'inici de “Diari del viatge venecià del senyor von N.” A partir d'aquí Hofmannsthal va deixar uns quaderns —escrits entre 1913-1914 i 1917-1918— plens d'anotacions, idees, aforismes d'autors a qui admirava com Goethe, Ariosto i Novalis, i fins i tot un pla de desenvolupament argumental per a la continuació. S'hi pot apreciar, tot i la complexitat que presenten determinats fragments degut al to a mig camí entre la reflexió filosòfica i la divagació de caire místic, que Hofmannsthal coneix molt bé els seus personatges i els fonaments del seu comportament.

Si la primera meitat ens mostra clarament que *Andreas* s'inscriu en l'anomenada *Bildungsroman* alemanya o novel·la de formació, la segona s'acosta més a la novel·la filosòfica. Possiblement, un dels principis subjacents en el plantejament del relat que més destaquen es basa en aquest axioma de Goethe, que el també poeta i dramaturg vienès cita en un fragment de la secció “La dama amb el gosset”: “L'essència del món s'esgota per polaritat i creixement”.

El trajecte de l'Andreas, segons Hofmannsthal, s'hauria de sostenir en aquest procés d'educació sentimental: aprendre a estimar, a valorar la pròpia individualitat en contínua interacció amb els altres, amb qui “l'uneix” un vincle de reciprocitat, i amb les coses properes. Tots els personatges —la Zústina, la Nina, el Zorzi, la Maria i la Mariquita, Sacramento...— cerquen una puresa que potser no existeix, però el mer fet d'aspirar-hi ja permet l'adquisició de saviesa.

Els pols, malgrat la distància, acaben complementant-se i formant part d'una

Hugo von Hofmannsthal

NICOLA PERSCHIED

unitat que és l'individu. Cal estar amants per trobar la manera d'harmonitzar-los: cos i esperit; aparença i realitat; l'efímer i l'essencial. La vida —ens diu

Hofmannsthal— és a la superfície i també és al fons. Descobrir-la i fer que transcorri amb un poder transformador: heus aquí el gran repte per a l'Andreas.

**ELS MARGES DELS MAPES:
UNA GEOGRAFIA DESPLAÇADA**
de ÀLEX MATAS PONS
Premi Octubre Joan Fuster d'Assaig 2020

NOVETATS 3i4
Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a **Facebook** i **Twitter**
Visita la nostra botiga virtual en www.tresiquatre.cat